

УДК 371.124
DOI

ТВОРЧА ІНІЦІАТИВА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ТА РОЗВИТОК ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ

Почка Каріна, аспірантка, Українська державна льотна академія.

ORCID: 0000-0003-0001-9708

E-mail: karinaoliivna@gmail.com

Учені розглядають творчість як властивість особистості, але не як певний набір її рис, а як прояв людини власної індивідуальності. Тому творчий процес є проявом цієї індивідуальності. Творчість виражається у взаємодії між людьми і завжди спрямована до іншої людини. Творчість – це показ її індивідуальності іншому.

Розвиток індивідуально-творчих професійних здібностей особистості керівника передбачає не тільки запам'ятовування і механічне відтворення інформації, але й творче переосмислення, пошук нових значень, створення креативних інтерпретацій, формування власного ставлення до інформації, розуміння значення та ефективності певних шаблонів, теорій та методичних порад.

Виховання творчої ініціативи і самостійності в управлінській роботі – це створення нового. Творча здібність керівника закладу освіти – пошук власних шляхів у тій або іншій галузі.

Ключові слова: особистість, керівник закладу освіти, соціально-професійна зрілість, творча ініціатива, управлінська діяльність, діяльність, активність, освітній простір.

CREATIVE INITIATIVE OF THE HEAD OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION AND THE DEVELOPMENT OF HIS SOCIO-PROFESSIONAL MATURITY

Pochka Karina, Postgraduate student, Ukrainian State Flight Academy.

ORCID: 0000-0003-0001-9708

E-mail: karinaoliivna@gmail.com

In our opinion, the creative potential of a leader is a naturally appropriate and culturally appropriate opportunity that is formed and developed during professional self-improvement and in further work, and leads to obtaining effective results in solving problems using non-standard methods of pedagogical influence, means of art that reflect the basis of his general and pedagogical culture.

The creative potential of a leader consists of a system of general cultural and professional knowledge, a humanitarian worldview on the basis of which his activities are built and regulated, a developed sense of a new, high level of development of creative thinking, its flexibility, lack of stereotypes and originality, the ability to quickly adapt methods of action to new conditions.

It is worth noting that the development of a creative personality of a leader of an educational institution should occur primarily on the basis of a humanistic attitude of the leader to his subordinates, students. Such relationships help to increase the level of personal significance for society, allow the leader to realize his important role in the formation of a new Ukrainian generation. In addition, various professional educational courses for advanced training and retraining should be based on creativity and promote the development of creativity in each individual. It is such a creative, creatively thinking, adequate to modern requirements leader who is able to implement the tasks of educating a modern pupil.

In our understanding, creative initiative is a form of manifestation of individual activity, directed beyond the situation.

Its result is a subjectively qualitatively new and original product (object), which has personal meaning for the subject. The word "creative" in this definition denotes the nature of the initiative and its direction. In our opinion, creative initiative is aimed precisely at changing the situation or object of activity; it is a manifestation of activity that goes beyond the situation – that is, it is supra-situational.

The formation of an innovative educational space depends on many factors, the main of which is the personal development of both the leader and educators, their desire for self-improvement and self-development. This is a strong incentive to create an educational space in which a child, from an early age, realizes his or her significance in society and, through a system of value attitudes, gains experience in interacting with the environment.

Keywords: *personality, head of an educational institution, social and professional maturity, creative initiative, managerial activity, activity, activity, educational space.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Творча діяльність має соціальну природу, в ній виражені продуктивні компоненти; вона орієнтована на отримання принципово нових, значущих для суспільства та корисних результатів; творчість – це риса людини, завдяки якій здійснюються значущі зміни у навколишньому середовищі, розвивається культура й вдосконалюється особистість. Творча сутність людини – це ядро індивіда, що може бути охарактеризована через можливість конструктивно розв'язувати не тільки прості, а й досить складні проблеми, які виникають у професійному чи повсякденному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція життєтворчості, розроблена українськими філософами, психологами, педагогами, передбачає постійну працю суб'єкта над розвитком власної особистості через творчу діяльність, внаслідок чого людина відчуває себе частиною великого світу, за який вона несе відповідальність (П. Соболев, Л. Сохань, В. Татенко, В. Шинкарук та ін.). Проблематика розвитку індивідуальності особистості як головної цінності буття висвітлюється як у філософії (Е. Корабльова, С. Корсаков, Г. Плесонер, Ж.-П. Сартр, Е. Фромм та ін.), так і у психології (К. Абульханова-Славська, А. Асмолов, А. Маслоу, С. Рубінштейн та ін.). Учені розцінюють індивідуальність як джерело творчої активності особистості, що відповідає за механізми його самоактуалізації та самореалізації.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед яких В. Андреев, А. Бертон, Л. Виготський, Г. Костюк, І. Лернер, А. Маслоу, Ж. Піаже, Я. Пономарьов, Дж. Редфорд, В. Рибалка, С. Рубінштейн та інші, підкреслюють, що навчання творчості та продуктивному мисленню можливе, воно зумовлене дією механізму переносу, тобто вправи в творчій діяльності в одній галузі можуть бути застосовані і в іншій.

Мета статті. Дослідити особливості взаємовпливу реалізації творчої ініціативи керівника закладу освіти та розвитку його соціально-професійної зрілості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У своєму дослідженні ми будемо використовувати визначення творчої особистості, яке запропонувала С. Сисоева: «Творча особистість – це, з одного боку, суб'єкт, творчих соціальних відносин і свідомої творчої діяльності, а з іншого – вона є причиною творчої діяльності та соціально-творчих дій, які відбуваються в певному соціальному середовищі» [8, с. 125].

Вивчення того, як розвивається творча особистість у юності, допомагає зрозуміти довгострокові мотиваційні установки, які визначають напрямок особистості у створенні творчого продукту. У період юності мотиваційна сфера особистості змінюється так, що головну роль в її структурі відіграють схильності. Схильності – це спрямованість на певну

діяльність, потреба в будь-якій формі діяльності, а також професійна спрямованість особистості. До особливостей нахилів відносяться: спонукання виконувати певну діяльність, яка завжди збігається з її змістом; при виборі діяльності, що відповідає нахилам, вони перетворюються в інтереси; у випадку відсутності діяльності, що відповідає нахилам, виникає незадоволеність тим, як особистість виконує свою діяльність. Зміни в сучасному світі вимагають від фахівців більш високих знань у всіх сферах. Коли людина, яка має здатність до евристичного мислення, розуміє, що її знань не вистачають для виконання професійних завдань – це означає, що вона правильно планувала своє навчання [9, с. 65].

Усе зазначене допомагає формувати особистість, здатну розробляти нові підходи до рішення проблем, приймати нестандартні рішення.

Тому творчий підхід до професійних завдань дозволяє керівнику бути ефективнішим у своїй діяльності. У сучасному світі знання швидко застарівають, у них поступають нові. Важливість креативного мислення відбувається з-за високої конкуренції, яка характерна для будь-якої галузі. Висококваліфіковані фахівці, які швидко пристосовуються до нових правил і технологій, здатні адаптуватися до змін, є корисним ресурсом для будь-якої галузі в будь-якій країні [9, с. 6].

Варто зазначити, що розвиток творчої, креативної особистості керівника закладу освіти має відбуватися насамперед на основі гуманістичного ставлення керівника до своїх підлеглих, вихованців. Такі стосунки допомагають підвищити рівень особистої значущості для суспільства, дають керівнику змогу усвідомити свою важливу роль у формуванні нової української генерації. Крім того, різноманітні професійні освітні курси підвищення кваліфікації та перепідготовки мають базуватися на творчості та сприяти розвитку креативності кожної особистості. Саме такий творчий, креативно мислячий, адекватний сучасним вимогам керівник спроможний реалізувати завдання виховання сучасного вихованця.

Дослідження показали, що творчі особистості шукають незалежності, самодостатності, самодисципліни, наполегливості та самоствердження. Вони добре переносять невизначеність, не бояться ризику та мають сильну самосвідомість. Вони діють згідно з внутрішніми прагненнями, не залежать від стандартів і думок і від стосунків з іншими людьми. Творчі люди часто мають вроджену скептицизм і гострий розум. Вони активні, здатні помічати деталі та добре виконують завдання. Вони швидше приходять до висновків через інтуїцію, ніж через логіку. Творчі люди мають здорову легкість у думці, що допомагає їм знаходити нові зв'язки [9, с. 69-70].

Виховний процес має сприяти прояву творчої активності, ініціативи його учасників. Активність і спрямованість – це основні ознаки особистості. Активність виражається головним чином у творчості, вольових актах спілкування, звільненні від рольових обмежень. Спрямованість особистості – це стабільна система мотивів (інтересів, ідеалів, смаків, переконань), в якій проявляється світогляд людини. Е. Клімов підкреслював, що без формування спрямованості особистості не виникають внутрішні умови для засвоєння знань, навичок і вмінь. Спрямованість забезпечує не ситуативну, а стратегічну активність. Позитивна мотивація, як рушійна сила творчого процесу, є однією з основних характеристик особистості керівника. Зрозуміло, що продуктивність творчої діяльності залежить від змісту мотивів, що призводить до різних результатів. Сила творчого потенціалу визначається не стільки наявністю певних здібностей, скільки мотивацією потреби у творчості.

Крім того, це вимагає здатності професіонала вести діалог з авторами, активно обговорювати й висловлювати свої думки.

Творчість, разом з креативним мисленням, виникає, коли особистість намагається самостійно орієнтуватися в оточуючому середовищі, не залишаючись під впливом авторитетів інших, з одночасною невпевненістю у стабільності загальноприйнятих. Необхідність індивідуально-творчого розвитку особистості з'являється через цілі сучасної дошкільної освіти, які спрямовані на розвиток особистості вихованців, створення умов для самовдосконалення, розкриття та реалізації всіх здібностей і потреб у праці вихователів [7, с. 221] істин, а також прагнучи перевіряти все на практиці, засобом власного досвіду [1, с. 53].

Творчий потенціал керівника-вихователя – це важлива частина його професійної культури, бо основне завдання вихователя – шукати, розвивати, бути прикладом для дітей. Важливо пам'ятати, що лише особистість може виховувати особистість. Тому розвиток креативності вихователя має велике значення в його професійній діяльності.

Вважається, що підготовку керівника до педагогічної творчості можна розглядати як об'єктивний творчий процес, який визначається потребами соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, а також пріоритетними завданнями реформування освіти в Україні; він є органічною частиною професійної підготовки вчителя; зміст, форми та методи підготовки мають відповідати сучасному рівню розвитку психолого-педагогічної науки і практики; при цьому творчий процес тісно пов'язаний з особливостями формування творчої індивідуальності майбутнього керівника.

Загалом прийнято вважати, що без творчості не може існувати особистість. Творчість виникає як особливий вид діяльності людини – її духовної діяльності, в якій індивід не тільки ознайомлюється з навколишнім світом, навчається його організувати, розуміти та певним чином взаємодіяти з ним, а головне – особистість навчається визначати власні здібності до подібних взаємодій, а також межі та міру своєї самостійної та індивідуальної сили.

Особливість мотивації будь-якої діяльності полягає в тому, що творча особистість отримує задоволення не стільки в досягненні результату, скільки в самому процесі творення. Найважливішою властивістю творця є неперервний інтерес до творчої діяльності. Більшість учених погоджуються з тим, що творча особистість – це людина, яка має високий рівень знань, прагнення до нового, оригінального, здатна відкидати звичайні, шаблонні підходи. Основним ознакою творчої особистості, її найважливішою рисою, вважають наявність творчих здібностей, які розглядаються як особисто-психологічні якості, які відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її ефективного виконання [4, с. 24].

Творчий керівник закладу освіти – це особистість, яка має високий рівень педагогічної креативності, що виявляється в розвинених креативних властивостях, мотивах, особистих якостях, здібностях, які сприяють успішній творчій діяльності в освітньому процесі. Він має відповідні психолого-педагогічні знання, уміння та навички, які, у сприятливих для творчої діяльності умовах, забезпечують ефективну роботу з розвитку творчих можливостей вихованців [4, с. 26].

Ініціатива, на нашу думку, є більш узагальненим поняттям, оскільки вона позначає конкретний самостійний прояв активності, який виходить за межі зовнішньої ситуації та умов, що виникають у ній. Іншими словами, прояв активності сам по собі не є проявом ініціативи, але прояв ініціативи завжди включає у себе прояв активності.

Ми розглядатимемо креативність як здатність особистості приймати проблему, та використовувати найкращі можливості для її вирішення, і створювати новий, оригінальний продукт, який має соціальну вагу. Творчість – це свідома, активна діяльність людини, яка спрямована на відтворення та зміну реальних явищ. Креативність є більш широким та глибоким проявом творчості, бо вона включає не лише творчість, а й

інтелектуальну діяльність. Креативності можна навчитися. Щоб її розвинути, потрібно вивчати методи пошуків нових ідей, генерувати оригінальні рішення, розвивати системне й діалектичне мислення, розвивати уяву, фантазію, формувати активну життєву позицію, поширювати світогляд особистості та підвищувати ефективність професійної діяльності. Це можливості, які надає особистості розвинена креативність [5, с. 53].

Одним із основних способів стимулювання творчої активності керівників є використання творчих завдань та інтерактивних вправ.

Вони є активною формою набуття творчих навичок під час розумової роботи, зростання напруги пам'яті, а також використання всіх накопичених знань. Такі завдання сприяють розвитку інтелектуальних умінь. Наприклад, створити тематику освітніх заходів для дітей з використанням нетрадиційних методів малювання, організувати самостійну художню діяльність дітей, використовуючи залишкові матеріали тощо. Тобто, обираються завдання, які найбільше дивують.

Психологи стверджують, що людина здатна до творчості в будь-який період свого життя й в будь-яких сферах діяльності, оскільки кожен індивід має творчий потенціал різного рівня, а творчі здібності можна виховувати й розвивати.

Отже, людина природою вроджена як творець, бо її життя пов'язане з тим, щоб створювати те, що ще не існувало навколо неї та в суспільстві. Найвищий рівень творчої здатності проявляється у створенні нових, незвичайних рішень для найскладніших проблем людського існування, а найменший – у тому, щоб вирішувати вже відомі завдання, але в новому, оригінальному вигляді.

Це стосується також професійної діяльності, у якій особистість досягає такого рівня виявлення своєї сутності, коли її індивідуальні прояви набувають культурно-історичного змісту, а кожен окремий продукт такого діяння виходить за межі того, що раніше було зроблено, показує нові сторони, нові потенційно можливі рівні професійно-творчого діяння (не тільки для самої цієї особистості, а й для її наступників).

За думками Ж. Ліотара, у сучасному суспільстві знання все більше вигодуює перетворюватися на інформацію – для того, щоб можна було вільно передувати по різноманітних інформаційних мережах. Ось чому з'являється така ситуація, коли вважається, що «знає» той, хто може поширювати інформацію. Тоді як відбувається процес пізнання, він тепер не пов'язаний із зростанням особистості. Знання тепер виробляють для того, щоб потім його продали, або використали для створення нового продукту, який має вартість. Тому ставлення до знання набуває вартісної форми: важливим стає саме те, що знання може принести вигоду, а не той факт, що воно правильне.

Професія педагога, організатора належить до тих видів діяльності, які в принципі не можна описати за готовими шаблонами. Вирішення будь-яких завдань у освітньому процесі – це особистісно орієнтований процес, який вимагає відмови від стандартних рецептів, готових формул і спрощених правил. Тому професійна компетентність керівника залежить не тільки від вміння дотримуватися певних норм і еталонів, але й від здатності розширювати можливість дій. Керівник повинен знати, як розглядати різні способи впливу на окремого вихователя, вихованця або групу вихованців, оскільки підхід до педагогічної ситуації може бути різним.

Справжнє бажання і готовність зробити творчість частиною повсякденного життя відкриває шлях до постійного самовдосконалення, що може суперечити існуючим формам соціальної системи. Проблема полягає в тому, що будь-який нинішній соціальний порядок намагається подати себе як природний, незмінний і вічний. У таких умовах творчість обмежується певними сферами соціальної системи і дозволяється лише в контролюваних виразах [2, с. 83].

У творчому мисленні відчувається так зване дивергентне мислення, яке направлене на розвиток багатьох напрямків, створення як можливо більшої кількості варіантів вирішення завдання.

Часто для створення нових конструкцій потрібно вийти за межі ситуації, що виникла в завданні, розширити масштаб розгляду початкових умов, включити та активізувати новий спектр образів у початкову палітру розглядуваної ситуації. результату [3, с. 34].

Зазвичай творчі особистості зштовхуються з творчими завданнями не тільки у своїй добре вивченій сфері, але й успішно розв'язують проблемні ситуації в інших, досить віддалених сферах. Вони мають широкий діапазон чутливості до проблем у різних сферах творчості, оскільки робота над вирішенням навіть я дрібної проблеми може призвести до високого результату [3, с. 35].

Тому не має сенсу вивчати професійну працездатність керівника закладу освіти, не зважаючи на його особистісний розвиток. Це пов'язано з тим, що особистість засвоює необхідні знання, уміння й навички лише в особистісному контексті. Крім того, володіти професійною майстерністю можна лише на індивідуально-творчому рівні. Будь-які професійні здібності, перш ніж проявлятися в педагогічній практиці, проходять через особистісні емоційні та ціннісні «фільтри», стають особистим досягненням кожного керівника, перетворюючись у його власні оцінки, поняття, установки й програми поведінки.

Постійні зміни в соціальному середовищі збільшують необхідність у творчій особистості, яка здатна правильно реагувати на зміни, що відбуваються в інноваційних процесах, адаптуватися до нових типів взаємовідносин та випереджати себе у складних ситуаціях. Якщо творчий потенціал керівника забезпечує його унікальність, несподіваність та особливість, то гнучкість – це здатність постійно змінюватися в умовах змінного світу, а також уміння правильно проявляти свою особистість.

Суттєве значення в роботі керівника має розумова гнучкість, здатність вміщувати відому інформацію в новітні взаємозв'язки, використовувати можливість вибору під час розв'язання проблем, які виникають у професійній діяльності та в повсякденному житті, швидко змінювати способи дії відповідно до нових умов.

Важливою умовою підвищення професійної діяльності є творче ставлення до професії та до освітнього процесу. У цьому напрямку ми вважаємо, що професійна майстерність — це засіб творчості, самореалізації особистості керівника закладу освіти. Керівник, не зможе стати творцем, якщо не збагачуватиме вже існуючі методи своїм досвідом, пошуками, професійними прийомами.

Вони виникають постійно під час взаємодії зі своїми підлеглими та вихованцями, під час проектування їхньої діяльності, коли керівник як організатор намагається правильно зрозуміти і керувати думками, почуттями і діями вихователів; одночасно проводить процес самоаналізу, самооцінки та оцінки власної діяльності.

При зміні функціональної позиції в керівника з'являється можливість актуалізувати різні типи мотивів: при діях «для себе» це може бути мотив самоудосконалення, а при діях «для інших» – соціальні мотиви (соціального визнання, спілкування тощо).

Так, інтерес і любов до дітей викликають у керівника бажання зробити виховний процес більш захоплюючим і корисним для дитини, тому він експериментує, пробує, спостерігаючи реакцію, відгук вихованців та їхніх батьків.

Самооцінка також є безпосереднім стимулятором творчості, оцінюючи себе, керівник починає прагнути до підвищення рівня свого професіоналізму і, отже, намагатися не просто копіювати загальновідомі методи і прийоми, а шукати свої, власні,

що найефективніше діють в його ситуації. Творчі процеси активізує і педагогічна спостережливість. Оскільки традиційні методи не завжди ефективні в тій або іншій педагогічній ситуації, то, проявляючи відповідну спостережливість і розуміючи певні проблеми, що заважають реалізації відомих методів і неефективність самих методів, керівник може спробувати вводити відповідні зміни й використовувати свої прийоми, знахідки у процесі організації роботи закладу освіти.

У гуманістичній психології багато вчених, наприклад, А. Маслоу та Р. Бернс, вважають, що «Я-концепція» є важливим умовою для того, щоб особистість самоактуалізувалася у своїй професійній діяльності. За думкою Р. Бернса, особистість, яка має позитивну «Я-концепцію», у змозі задовольняти своєю діяльністю потребу в самоактуалізації, створювати позитивну атмосферу в мікросередовищі професійної діяльності та сприяти розвитку вихованців. «Я-концепція» може бути джерелом мотивації для творчості. Як джерело очікувань, «Я-концепція» може стимулювати творчість керівника, особливо якщо він вірить у свої творчі здібності, з одного боку, а з іншого — творчість вихованців та вихователів, тому що творчий керівник може очікувати від вихованців та вихователів творчих проявів [6].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, збереження соціальної ієрархії потребує приховування творчості, виведення її за межі повсякденного життя окремої людини.

Творча робота потребує від керівника закладу освіти великої терпимості, вміння гнучко відноситися до ідей, що виникають, і до їх оцінки, мужність і здатність прийняти творчу невдачу. Окремі дослідники зазначають, що емоційно зрілі, стабільні особистості, здатні працювати з творчо обдарованими дітьми, і, це відрізняє їх тим, що точно вони розуміють свої цілі та завдання, мають позитивне відношення до себе, вміють бути гнучкими і підтримують фізичне здоров'я.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у дослідженні різних умов розвитку соціально-професійної зрілості особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутрей Д. І. Сутність поняття «творча індивідуальність особистості» у науково-педагогічній літературі. Інноваційна педагогіка. Випуск 67. Том 1. 2024. С.52-56.
2. Ліпін М. Творчість та креативність: способи людського існування. ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ ОСОБИСТОСТІ. ВІСНИК КНТЕУ. 2019. № 1. С.79-91.
3. Моляко В. О., Третяк Т. М. Творче мислення особистості за умов екстремальності та інформаційної невизначеності. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Загальна психологія. Історія психології. 2022. Том 33 (72) № 2. С. 30-37.
4. Осадчук С. Ю. Проблема формування творчої особистості педагога. «Молодий вчений». 2018. № 5.2 (57.2). С.23-27.
5. Пріма Д. А., Гогой Т. Д. Креативність особистості: наукові підходи до трактування змісту поняття. // Інноваційні дослідження та перспективи розвитку науки і техніки у ХХІ столітті : зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. до 30-річчя Приват. вищ. навч. закл. «Міжнар. економ.-гуманітар. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука» (м. Рівне, 19 жовт. 2023 р.). Рівне : ВПНЗ "МЕГУ", 2023. Ч 1. С. 51-54.
6. Радул В. В. Актуальні проблеми сучасної педагогічної науки. Монографія. Харів: Мачулін. 2019 442 с.
7. Росквас І. А. Творча індивідуальність як предмет креативної педагогіки. Педагогічний дискурс : зб. наук. праць. Хмельницький національний університет. 2016. № 21.
8. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
9. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми: колективна монографія / авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, Є. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д.

В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. 320 с.

REFERENCES

1. Butrei, D. I. (2024). Sutnist poniattia «tvorcha indyvidualnist osobystosti» u naukovopedahohichnii literaturi [The essence of the concept "creative individuality of personality" in scientific and pedagogical literature]. *Innovatsiina pedahohika*, 67(1), 52–56.
2. Lipin, M. (2019). Tvorchist ta kreatyvnist: sposoby liudskoho isnuvannia [Creativity and inventiveness: ways of human existence]. *Filosofsko-kulturni tsinnosti osobystosti. Visnyk KNTEU*, 1, 79–91.
3. Moliako, V. O., & Tretiak, T. M. (2022). Tvorche myslennia osobystosti za umov ekstremalnosti ta informatsiinoi nevyznachenosti [Creative thinking of the individual under conditions of extremity and informational uncertainty]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Psykholohiia. Zahalna psykholohiia. Istoriiia psykholohii*, 33(72, 2), 30–37.
4. Osadchuk, S. Yu. (2018). Problema formuvannia tvorchoi osobystosti pedahoha [The problem of forming the creative personality of a teacher]. *Molodyi vchenyi*, 5.2(57.2), 23–27.
5. Prima, D. A., & Hohoy, T. D. (2023). Kreatyvnist osobystosti: naukovy pidkhody do traktuvannia zmistu poniattia [Creativity of personality: scientific approaches to the interpretation of the concept]. In *Innovatsiini doslidzhennia ta perspektyvy rozvytku nauky i tekhniky u XXI stolitti* (Pt. 1, pp. 51–54). Rivne: VPNZ "MEHU".
6. Radul, V. V. (2019). Aktualni problemy suchasnoi pedahohichnoi nauky [Actual problems of modern pedagogical science]. *Machulin*.
7. Roskvas, I. A. (2016). Tvorcha indyvidualnist yak predmet kreatyvnoi pedahohiky [Creative individuality as a subject of creative pedagogy]. *Pedahohichniy diskurs: Zbirnyk naukovykh prats. Khmelnytskyi National University*, 21.
8. Sysoieva, S. O. (2006). *Osnovy pedahohichnoi tvorchosti* [Fundamentals of pedagogical creativity] (Textbook). Milenium.
9. Kremen, V. H., Ilin, V. V., Borinshtein, Ye. R., Halchenko, M. S., Lipin, M. V., Pohribna, D. V., Savchuk, N. V., & Fedorchuk, O. A. (2020). *Strategii formuvannia tvorchoi osobystosti: metody, pryomy, formy* [Strategies for the formation of a creative personality: methods, techniques, forms] (Collective Monograph). Institute of Gifted Child of NAPS of Ukraine.